Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 12 ИЮЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 83 (7586). ★ Мах 3 кеп.

М. С. Горбачев Варшаве вахар

11 июле КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев ПОРП ЦК Хьалхарча секретара В. Ярузельске а ПНР Лакхехьарча Паччахьалкхен Іаьдалаша а хьехарах официальни доттагIлен визитаца Москвера Варшаве вахар.

М. С. Горбачевца цхьана дIабахар КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС ЦК секретарь В. А. Медведев, Белоруссе Компарте ЦК хьалхара секретарь Е. Е. Соколов.

Аэродроме М. С. Горбачев накъавоаккхаш бар КПСС ЦК Политбюро членаш В. И. Воротников, А. А. Громыко, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соломенцев, А. Н. Яковлев, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидаташ П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Ю. Д. Маслюков, КПСС ЦК секретараш О. Д. Бакланов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, А. И. Лукьянов, КПСС Центральни ревизионни комиссе председатель И. В. Капитонов, кхыбола новкъостий.

Накъабоахачарна юкъе вар СССР-ера ПНР гIулакхашка временни поверенни вола Э. Лукош.

(ТАСС).

КПСС обкоме

КПСС обкома бюро 8 июле хиннача ший аргIанарча заседане хьежар чуIе фусамаш, соцкультбыта объекташ а, иштта кхыйола лоархIаме производственни объекташ а эксплуатаце дIачулулга Іалашдара 1988 шера хьалхарча ах шера баьча балха итогашка. Белгалдаьккхар, укх шера хьалхарча ах шера чуIе фусамаш, соцкультбыта объекташ эксплуатаце дIачуялара керттерча хьокхамий план кхоачашъяьлга.

Цунца цхьана бюрос белгалдаьккхар, социальни сфера объекташ дIаялара боарам шерарча декхарашца лаьрхIача 10-ра 20 процентага кхоачаш мара хиннабац, хIаьта цо чIоагIъяь программа биззача боараме кхоачашъяра кхерам тIатувс, аьнна.

Дуккхача шерашка во болх бу моттигерча гIишлон материалаш хьаеча предприятеша. ХIара шера а хIара бетта а ший болх толхабеш латт «Чеченингушстройматериалы» объединене (н. К. А. Батаев). Карара шу дIадоладелча денз объединене коллектива продукцена поставкаш яра план 89 процент мара кхоачашъяьяц, потребителашка дIа ца кхоачаш йисай 15 млн. кирпишк. Аьтача тIона поставка яра план кхоачашйинзар Нохч-ГIалгIай карьероуправлене (н. В. М. Вашаев), цунца цхьана предприяти дегIахувлалга гIишлон балхаш делга дегIаахара перспективаца ледара йийзай. Цу дерригне капитальни гIишлош хьалъечара хьал чоалхане дерзаду, чуIе фусамаш, кхыйола объекташ, цу даькъа индивидуальни а боахамий а способагIа хьалъяра декхараш кхоачашде таро лац, бIарчча хьанийцача дIахо леррагIа болх бара, республика халкъа боахам дегIахувлара кIийленаш йохаю.

ИIаьххача хана дукха соцкультбыта объекташ эксплуатаце дIаялара планаш кхоачашйиц Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене (н. Э. Э. Исмаилов), «Чечингагропромстрой» объединене (н. Р. А. Омаров), «Чечинггражданстрой» треста (н. А. М. Цуров), Грозненски горисполкомерча УКС-а (н. О. В. Данченко). НГIАССР Министрий Советерча УКС-а (н. М. А.-К. Магомадов).

Дуккхача моттигашка керттера дешаш къестадеча тIатеIIа доагIар хьадехац НГIАССР Министрий Совето (нн. А. И. Воронкин, К. С. Салтаханов).

КПСС обкома бюрос партийни комитеташта, юххьанцарча организацешта, советски а боахамий а органий, предприятей, организацей коммунисташта - кулгалхошта тIадиллар укх шера хьалхарча ах шера гIишлош хьалъяра итогашка хьожалга, гIулакхий хьала боагIа мах, белга, планаш юкъагIъяхара бехке болчарна а боаггIа бехк белга, гучадалийта тIехьадисар меттаоттадара къамаьл а доацаш, 1988 шера гIишлош хьалъяра план кхоачашъяра хьакъехьа хаьдда гIулакхаш кхоачашделга.

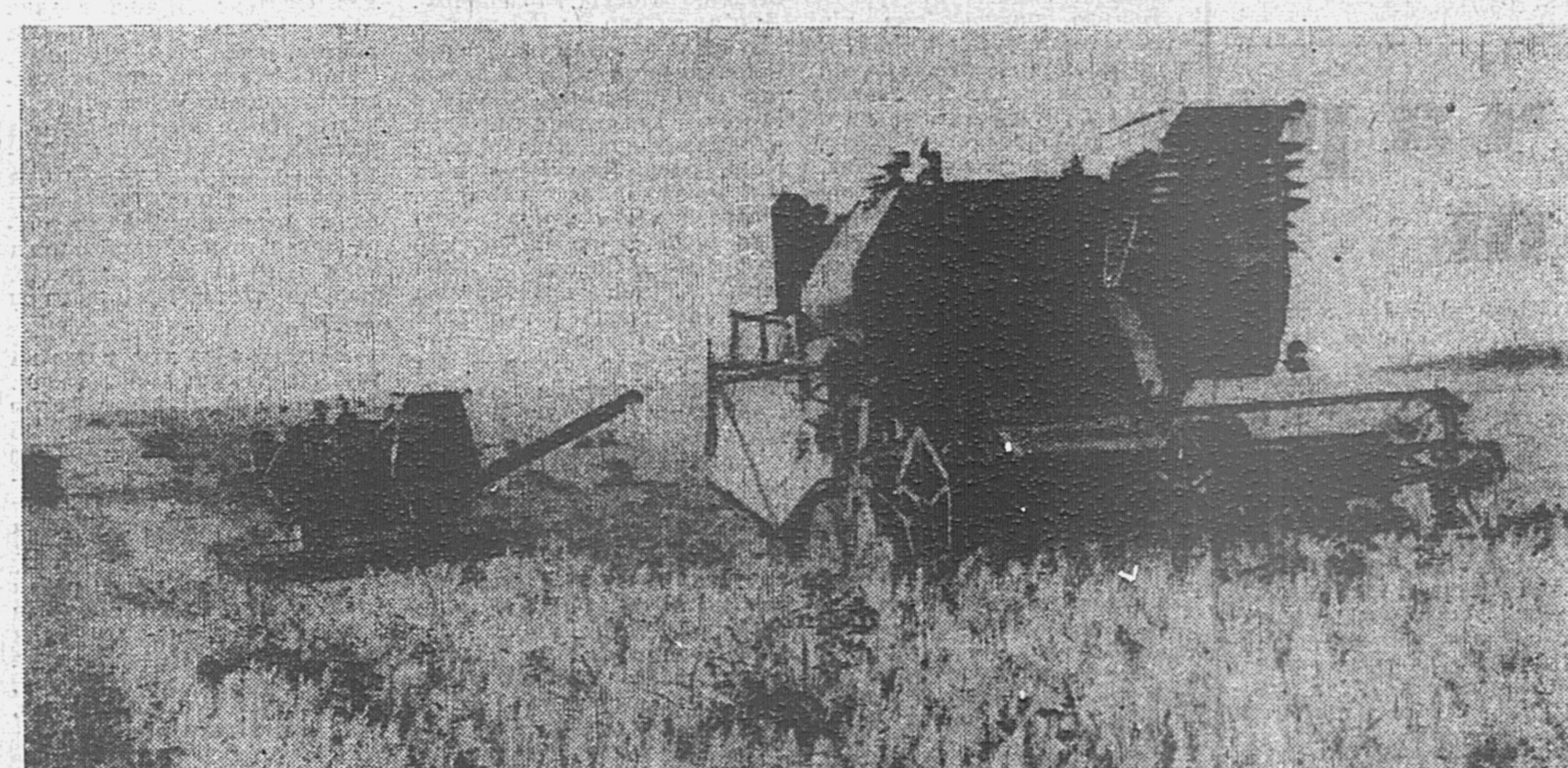
Обкома бюрос цIенхашта дIахайтар коммунисташка-кулгалхошка (нн. В. М. Вашаевга (карьероуправлени), Х. М. Ахматукаевга («Чечингагропромстрой»), А. М. Цуровга («Чечинггражданстрой») планаш кхоачашъяра персональни бехктокхаме уж хилар, нагахьа санна укх гарггача хана хьал дикагIча оагIорахьа цар тоаца дой, царна партийни воздействе кхы бокхагIа бехк бергхилар а.

ХьалхагIа цкъа хайта ца Іеш нов. К. А. Батаевга дIахайтадар балха тIа кхоачамбоацараш долга, бакъда, цу хьакъехьа йоагIаш йола выводаш йинзар цо. Цунца дувзаденна обкома бюрос дIахо йодача хана КПСС член К. А. Батаев «Чечингушстройматериалы» объединене генеральни директор волаш балха тIа лоаттаве ца воагIаш лаьрхIар.

ХьалхагIа заседане хьежа яр XIX Ерригсоюзни партийни конференцега яхьийта апелляцеш. Парте обкома бюрона бахьан корадензар уголовни розыска инспектор волча хана ший гIулакха тIара декхараш бехктокхаме хеташ кхоачаш ца дарах, из бахьан долаш цIенхашттара уголовни зуламаш хиларах КПСС Сунженски райкомо 1983 шера парте мугIарашкара дIаваьккха н. Д. С. Гишкаев парте юхаоттаве.

Шийх даьнна гIалаташ кхета а даь, нийса выводаш яь, хIанз дикагIча оагIорахьара тешал тIехьа долаш вола н. З. Д. Дрезов парте членалла юхаоттаве решени тIанийцай. Бакъда, из деш цунна учетни карточка тIа а язъеш цIенхаштта выговор яьй, ВаларгатIарча юрта Совета председатель волча хана бехк боацача юртарча хьехархочоа тIакхувш, низ беш хиларагIа. Халкъашта юкъера доттагIал дохадараи советски вахар воча оагIорахьа дувцараи тIадерзадаь коллективни письмош яздеш националистически а антипартийни а гIулакхаш дарах 1973 шера партера дIаваьккхача С. Х. Плиева апелляцега хьежар. С. Х. Плиева ше гIалаташ даь, ше яздаьча письмой чулоацамеи цар тIарча положенейи хьакъехьа критически нийса доацаш гIулакх даь хилара дари дар теркал а деш из парте членалла юхаоттаву КПСС обкома бюрос партийни стаж 1973 шера денз 1988 шера кхаччалца йоврг а йолаш.

ХЬУВКЪАМ-88

Оарц дала!

КАБАЧКАШ ЙОВШ ЛАТТ

Июнь бетта тIеххьарча деношка болабелар Сунженски района «Ассинский» совхоза кхаш леладераш кабачкаш чуэца. *Дика хьийкъай уж укх шера.* Цхьа бIаьннел совгIа тонн кабачкаш хьаяьха баьннаб уж. Цхьабакъда...

— Хьаяьха кабачкаш яхьа моттиг йолаш дац тхо, — йоах совхоза парткома секретара В. Н. Болотова.—Тха керттера заказчик Ассински консервни завод я. Укх шера царна 800 тонн кабачкаш дIачуяла езаш да тхо. ХIаьта цо 5 июле тхогара дIаийцар 22,7 тонн мара яц. Оаха прицепашца пхи «КамАЗ» етта кабачкаш яхьийтар Георгиевске. Цига дIаэца тигадац уж. Ессентукера телеграмма енаяр тхога, 3 июле хьая кабачкаш, аьнна. Бакъда, 2 июле Іохкаьча кабачкаш дIаэца тигадац цар а, шоай яраш хьайолаеннай, аьнна. ХIанз уж машинаш, етта йолчча тайпара, Астрахане яхийтай оаха, цига дIачуэца моттиг корайоагIий хьажа.

— Фу хургда мотт шоана кIира машинаш тIа а етта лелаеча кабачкаех? — юкъевоагIа тха къамаьла совхоза керттера экономист Дмитриенко Анатолий Витальевич. — Нагахьа санна уж дIачуэца саг коравоагIе а, сортность лоха йолаш мара эцаргьяц. Грознера а Шевченкера а дешархой ба тха баьцадаараш леладерашта гIо деш. Уж а тха болхлой а тIатеIIа кабачкаш хьаяха йиш йолаш бац, хIана аьлча, консервни заводо дийнахьа итт тонн мара уж дIаэца тигац. ТIаккха 800 тонн дIачуенна маца даргда тхо? Кхо бутт гаргга ха ма езий тхона-м. ХIаьта кабачкаш хьежаргйий тхога а царга а?

Лоацца аьлча, совхоза парткома секретара, В. Болотовеи совхоза керттерча экономиста А. В. Дмитриенкоси яхачогIа, Ассински консервни завода бехках паччахьалкхенна кабачкаш дIачуялара план совхозо кхоачаш ца яр кхерам ба.

— ХIаьта малав заводо ший договорни декхараш кхоачаш ца деш хилча, завода кулгалхой бехктокхаме оза безар? — хетт оаха.

— «Сунжа» яха АПО я-кх. Дуккхаза яздаьд оаха цига, хIаьта хувцалуш хIама-м дац.

ТIаккха, фу хет цу гIулакхах Ассински консервни завода директора Бакашев Шахид Виситовича.

— Тхо самардийнахьа, 4 июле даьннад горошек чакхъяьккха. Селхан оаха царгара хьаийцай 30,1 (!) тонн кабачкаш. Завода низаша вIаштIехьдоалийт тха, хIара дийнахьа 30 тонн кабачкаш чакхъяха. Уж оаха иззал царгара хьа а нийъергья хIара дийнахьа, — йоах цо.

Ужхаза массехк хаттар отт: эттача хьала къаьстта малав бехке вар? Кабачкаш йовш петтара мала озаргва бехктокхаме? Фу де лерхI «Сунжа» яхача АПО этта хьал тоадара? Цу хаттарашта жоп лургда, аьнна, хет тхона цун кулгалхоша.

Н. ХАНАЕВ.

БIУБЕННА КЪАХЬЕГ

Малгобекски района боахамашта юкъе массарел хьалха ялат чуэца болалу «Луч» совхозе къахьегамхой. Ала деза, боккха хьувкъам чуийбара къайленаш царна яйзалга. ХIара шера *хIана дац аьнна тоъал тIехкхоачашъю цар шоай планаши социалистически декхараши.*

— Ялат сихха а зе ца хулийташ а чуэцара тхона новкъостал дер, — йоах директора А. Томова, — наьха, къаьстта механизаторийи шоферийи хьинар дар. Дикадар ца оале, кхы царех ала хIама долаш вац со. Ханнахьа еррига ялат чуэца техника кийч а яь, хьежаш дар тхо укх ханага. Ала деза деррига ялаташ дика хинналга. ХIанз тхох тийша да хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдар.

Укх деношка балхаш кхехкаш да совхозе. Доакъар кийчдераштa тIеххьа кхашка арабаьннаб мукх хьакха безараш. Хьалхарчарца араяьккхар ший комбайн районе меттел республике а дика вовзаш волча къонача механизатора Алироев Азраила. Укх тIеххьарча шерашка района комбайнерашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттарашца волаш хьавоагIа из.

— Цох тамаш елга а дац, — йоах цо, — тха беррига дезал техника езаш, лаьттанца къахьегаш ба. Къаьстта дег тIара дешаш ала лов тхоай даьх Ризванах. Из ва тхона къахьегама хьалхара урокаш еннар. Соахна районерча комбайнерашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхар цо. ХIанз ше болх беш волча М. Горьке цIерагIча совхозе дикагIболча къахьегамхоех цаI ва из.

ВоIо даьна ду тешал хьаллоац М. Горьке цIерагIча совхоза кулгалхоша а. Дукха низ, хьинар, хьацар дIаденнад къаьнача механизатора лаьттан беркат дебадара. Укх шера юха а араяьккхай цо ший комбайн совхозе кхашка.

Даь оамалаш хьаийца къахьегаш ва Азраил а. Хьувкъам чуэцача болабаьча укх деношка ший нормаш 140—150 процент кхоачашъю цо.

Оалаш да: «хьувкъам кхашка хьалкхебаьр бац, амбарашка дIабиллар ба». Кхыча дешашца аьлча, боккха лоархIам болаш ба ялат хьатта дIакхухьача шоферий болх а. Тахан цу даькъе «Луч» совхозе белгалваьнарех цаI ва кхоалагIча класса водитель Чантиев Хьасан. ХIанз кхашкара мукх дIаозаш къахьегаш ва из. Азраила санна тIеххкхоачашъю цо ший планаши социалистически декхараши.

М. МУРАТОВ.

СУРТАШ ТIА: 1) Мукх хьокхаш я комбайнаш. 2) «Луч» совхоза дикагIвола комбайнер Алероев Азраил. 3) Водитель Чантиев Хьасан.

Б. БАБХОЕВА сурт.

РЕЙД

ЙОАКХО Е КIИ-МАРСАХОЙ

Дийнахьа наха шоаш бIаргадайта «тоам» ца хеташ санна, бийсана догIаш делха доладеннад Наьсаре укх тIеххьарча хана. Хьалха хинна «график» хийцар цар. Синоптикаш а тувлабаьб. Ер рейд е тхо долхача хьалхарча дийнахьа саррахьа дола а денна, сахиллалца догIа дийлхар. Селхан хозза ловсардаха хиннача лаьтта Іамаш латтар Іуйрийна, тIахьувзаш Іаьржа мурхаш яр. ХIаьта а делкъийна тхо «40 лет Октября» яхача совхоза кхашка долхача хана вIалла йоачан ца хилча санна, сийрда малх хьежар, наькъаш докъаденнадар.

Пхьарсах цIе зиг доалла саг кхийтар тхох кхашкара боатIача наькъа йисте. Доккхача журнала тIа чунийнна цхьа йоазув деш вагIар из, керда хьекхача мукха чан паркха тIа. Из вар халкъа тIахьожамхо Дударов Заьламхан.

— ХIанз-м болх беш хургьяц шун комбайнаш, — аьлар оаха, сийсара дийлхача догIах шендувлаш.

— Хийцца болх беш я, — аьлар Заьламхана. — Цхьаши сахьат да болх дIаболабенна. — Лаьтта тIаьдо дале а, канаш докъаденнад. ДIарча гувна тIехьашка йоакхшоана комбайнаш. Еррига штаб а цига я.

Йоахка а йоахкар комбайнаш, нокхара мозий мо сутара хьувзаш-кхесташ, фуа бели санна ІажагIа мукх чуэцаш. Хьувзаш-кхесташ хIана лел аьлча, кхыча тайпара лела йиш яцар: лаьтта Іодувшадаьд михаша дика хьийкъа, дашо мо деза канаш дола ялаташ. Цудухьа цхьаннена тIехьа шоллагIъяр а йолаш, нийсача мугIарагIа дIаяха таро йолаш яц комбайнаш. ХIаьта хьалхарча скоростах мара лела йиш йолаш а яц. Сихвеннар цу сахьате тIахьожамхоша соцаву. Вешта, цу хьакъехьа-м шоашта дукха хало е езаш бац уж: «гектараш Іоаю» оамал дIаяьннай комбайнерех. ХIанз цар болх буст центнерашца, тоннашца. Сихвалар — царна пайдане дац.

Ца зийча Іелац цхьаькха белгало а. Цу вай вийцача тIахьожамхочо дIаязъеш хиннача ялат дIакхухьача машинашта юкъе цхьаь цаI корайинзар тхона АТП-ра, РТП-ра, кхычахьара номер тIайолаш. ДIаяьннай кIимарса ха йолаелча оарц а доахаш, кхычахьара транспорт лийха ханаш. Совхоза ший транспорт дукхагIа хьаІайналта дац из. Эшац кIимарса подрядни отряда совлен машинаш, техника, нах. Эшац лакхера тела командаш а арахьара хьатIауха уполномоченеш а. Шоаш хьадеча хIаман дай шоаш ба кIимарсхой, бухгалтераш, учетчикаш а шоаш ба. ЮкъагIдисача хIамах дог лазараш а шоаш ба. Сигалара догIан тIадам Іо а божалехьа, уж чуидда ха а дIаяьннай. ХIанз догIа делхе а чуболхац. Из соцоаше, болх дIаболабе кийча ба. Отряд дIа-хьа мел яхача цунна тIеххьа лел кухни а. Чамболаш хул Евкурова Зейнапеи Дугиева Лейласи механизатораштa кийчду даар. Дулх, даьтта, керда баьцадаараш хадац кухнера. ХIаьта укхаза дIайхача дийнахьа молаш долча шийлача кваса чам-м бувца а безац. Баркал оал ахархоша Назранерча маькхъеча завода болхлошта. Уж ба царна цахаддаш из лоаттадераш.

Бакъда, городе бахарех массавар а вац цар хам беш, царна фу эш хьожаш. Цхьа кIира совгIа ха я Іуйре маца хул, сайре маца кхоачалу ца ховш уж кхай тIа боахка. Бакъда, болх сецача лоацача юкъа цар са мукъадаккха, салоІам бе моттигерча артистех саг хиннавац кхай тIа. енай алийта санна яьсса йоагIа автолавка а.

— Пайда бий ший графиках из хьаахар, — йоахар механизатораша цхьан оазаца, — «Ачалуки» яха хийи гIаьленаши мара цу чу хьаэца хIама ца хилча? ЦIаккха а чаьбуц хилац цу чу..шекар-м вIалла доацаш санна мара хьоа а дац.

— Укх деношка тикашка импортни кога-гIирс бенаб аьнна хеза гIаддахадар тхо, тхоашта а цох хIама кхачарга догдоахаш, — аьлар тха къамаьл хиннача механизаторашта юкъерча цхьанне. — Зехьа дейра тийса са.

Лораша а букъберзабаьб кIи-марсхоех.

ХIаьта а уж бытовой кхоачамбоацараш шоай балха Іаткхийтац механизатораша. Цхьа фийг ца бойташ сиха, цIена ялаташ чу а нийца, пачхахьалкхен план кхоачашъе а, хIаьта баьча балхах шоашта хьадоагIар ма хулла дукхагIа хилийта а гIерташ къахьегаш ба уж. План кIезига яц. Дерригa а укх шера совхозо Іаьдала дIадала деза ялат 8300 тонн да (цох кабола ялат — 1200 тонн). Цу юкъе да дIадахача шера хьувкъам во хиларах дIа ца доладуш диса декхар а — 4000 тонн.

— ВIаштIехьдаргдий шун из де? — хетт оаха комплексни отряда штаба начальникага, совхоза керттерча агрономага М. Чумаковга.

— Духхьал каболча ялатий чотагIа дIакъовларгда оаха из соахка тхоашта тIадиса декхар, — аьлар цо.— Хьажал мукх миштаб!

Ба а бар из фийгаш диза, доккхий долаш.

— ДогIаш делхарах хьалтIаювла баьцаш дукхагIа йола, тхоашта эсалагIа хета участкаш я оаха юххьанца йолаяьраш, — йоахар агронома, — хIаьта а 25 центнерал совгIа лу хIара гектаро. План 20 мара яц.

ЦIаккха а хиннадац укхаза укх шера мо хоза, тоаденна, беркате кIи кхаш а.

ПодрядагIа болх беш бале а, социалистически яхь йицъеннаяц укхаза. Котбаьннараштa хIара денна ахчан премеш тел, цар яьккха котало цIеча байракхилгашца, кхыча хьокхама средствашца массанега а дIакхайкаю. Хьалхара моттиг яккха атта дац, хIана аьлча, дIа мел хьажача комбайна тIа «асс» вагIа.

Бункер йоассае сецача комбайна дIатIадолх тхо. Мотора аьшкий таташта юкъе гIолла хетт оаха комбайнерага Теркакиев Ахьмадага:

— Мишта-б болх,. мишта лел гIулакхаш?

Штурвал дIа ца хецаш, вела а венна, цо нана-пIелг хьахьекхача хайра тхона гIулакх во доацалга.

Из ва кIи-марс дIаболабеш комбайн хьалха кхай тIа яьккхар а, хьалхара моттиг дIа ца луш хьавоагIар а. Цунца яхье баьннараш дукха ба: Кантышев Іийса, Дударов Іийса, кхыбараш. Еррига а 21 комбайн я мукх чуэцаш. Тхо хиннача хана царех цхьаь цаI латтацар хьалха санна кхай юкъе еха. Нагахьа йохе а, дукха латтийтац. Турмал бе а елла, метеор мо комбайнашка гаьннара бIарглокхаш ва ший «летучкаца» газоэлектросварщик Манкиев Мухьмад.

— Оатхалаш лехаш хьалха мо лоалахошка ала дезаш дац тхо, — йоахар «летучка» тIа болх беча I. Гасаровеи I. Колоевеи. — Дика Іалащо яьй тхона укх шера РАПО «Агроснабо».

Салтий мо латт шоай посташка Арчаков Мухьмада кулгалдеча совхоза головной группера халкъа тIахьожамхой а. Цар декхар — ялат лорадар, ца доадайтар. Уж ба совхоза массайолча отделенешкара агрономаш, кхыбола юкъерча звенон специалисташ.

Ховш ма хиллара, кхашкарча балхий комплекс чоалхане гIулакх да. Ялат аьрда комбайнаш кхай тIара дIаяхача чакхдоалаш дац из.

Комбайнашта тIехьара ца йоалаш лела езаш я ча хьагулду а цох аргIаш ду а техника, кхай тIа аллийса ча оата дискай агрегаташ, нохараш, сеялкаш. Из беррига кхоачам укхаза болаш а ба. Бакъда, хьабеча балхага диллача комбайнашта гаьнна тIехьаюс уж звеноштa. Къаьстта йоккха юкъ йисай комбайнаштеи кхаш чах мукъадоахача агрегаташтеи юкъе: 150 — 200 гектар. Из болх геттара сихбе безаш бар хIанз, хIана аьлча, эггара хьалха мукъадаьннача лаьтташ тIа шоллагIа хьувкъам кхебе безаш я совхоз, доакъара лаьрхIа хьжакIаш, горох, кен, рапс, кхыйола культураш дIа а йийна ерригача а 1000 гектара тIа. Бакъда. вай аьннача тайпара, ялат чуэца доладеннача укх цхьа кIирал совгIа йолча хана цу хьакъехьа хьадаь дукха хIама дац. Дийца-м дийцад из дош штаба заседане. ХIаьта а мелдита йиш яц из гIулакх, цахаддаш тIагIерташ йоачаш а хилча.

Фу ала лов юххера а? Тешамерча кулгашка я укх шерарча совхоза хьувкъама кхел. Из лоархIаме, бехктокхаме декхар дизза кхоачашдара шоаш кхобац наха. ТIаккха лакхехьа вай бийцача лораштa, культармейцашта, торговле болхлошта, бытовикашта дага хIана бохаццьох уж? ДIакхоачаргдий, дIахозаргдий-хьогI царна кIи-марсхоша шоаех доаха бехкаш?

«Сердало» газета рейдови бригада: Л. ЕВКУРОВ, «40 лет Октября» яхача совхоза № 3 йолча бригада бригадир; Ю. ЦОЛОЕВ, тха штате воаца корр.: М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.

Ширдаьннача гIулакхашца — лира къовсам

ПРОПАГАНДИСТА ЛОАРХIАМЕ ДОШ

Къахьегамхошта интернациональни, атеистическии патриотическии кхетам балара тIехьа беш бола болх къаьстта хьинаре дIаболабир тха районе Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара юбилейна кийчо еча хана.

Цунца дувзаденна дешаш къестаду КПСС горкома пленумашка, бюро заседанешка, къахьегамхой коллективий партийни, профсоюзни, комсомольски собранешка, городской а юртий а Советий сессешка.

Малгобекски района къахьегамхоша доттагIлен бувзамаш леладу Къулбаседа-ХIирий АССР Кировски, Моздокски, Правобережни районий къахьегамхошца, Кабардино-Балкарски АССР Терски районеи Херсонски области Бериславски районеи къахьегамхошца.

ДоттагIлен бувзамаш чIоагIдара тIаберзабаь парте городской комитета берриге болх КПСС XXVII съезда, цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий, КПСС XIX Ерригсоюзни конференце решенешта, ленински къаман политикана шерра пропаганда еш чакхбоах.

Цу балха пропаганда яра хьинаре пайда эц «Ленинское знамя» яхача районни газетах, моттигерча радиовещанех, кхыйолча идейно-политически воздействи яра йолча средствах.

ХIара кварталех ю Грозненски ГПЗ Вознесенски участкан Къулбаседа-ХIирий АССР Бесланерча маисови комбинатеи, Малгобекскии Беслановскии маькх еча заводий, Малгобекски УБР-еи Къулбаседа-ХIирий АССР геофизически экспедицеи, «Малгобекнефть» НГДУ Моздокски гардинни фабрикаи коллективашта юкъерча социалистически яхьа итогаш. Иштта, «Малгобекский» яхача совхоза коллектив яхье яьннай «Беслановский» яхача совхоза къахьегамхошца.

Цхьатарра продукци яц Бесланерча маисови комбинатои Грозненски ГПЗ Вознесенски участкои арахецар. Бакъда, цо новкъарле йинзар цу шин предприяте коллективашта юкъе доттагIал чIоагIдалара. ВIаштта диъ шера шоайла социалистически яхь лелаю цар. Цул совгIа дикагIйола балха опыт дIа-юха эц, вIаши гIо-новкъостал ду. Беслановцашкара масал а нийца шоаш болча къахьегам вIаштIехьбаккхара бригадни форма юкъейоалайир Вознесеновцаша. ХIаьта аккхаргара дуккха а дика хIамаш дIанийцад маисови комбината къахьегамхоша.

ХIара квартал йистеяьлча духхьал социалистически яхьа итогаш яь Iац цу шин предприяте коллективаш. Уж вIашагIкхетар доккха цIей хиле дIаотт: шинна а коллективай художественни самодеятельноста доакъошхоша музыкальни фестивалаш чакхйоах.

Иштта дуккхаза тIанийбаьб Малгобекски маькх еча завода къахьегамхоша Бесланерча маькх еча предприятера шоай доттагIий. Шинна а предприяте перестройка дIа миштта йода дувцаш, цу даькъе малагIа новкъарленаш нийслу, фу дича уж дIайоахаргья дувцаш вIаши дагабувлаш хул цу предприятей викалаш.

Дукхача ханара доттагIлен бувзамаш да Малгобекерчеи Бесланерчеи школай дешархоштеи хьехархой коллективаштеи юкъе. Шоай балха тIа цар пайда эц тайп-тайпара доттагIлен фестивалаш, вIашагIкхетараш, тематически сайренаш чакхъяхарца. Граждански Сийлахь-боккхачеи Даймехка тIемаш лаьттача моттигашка гIолла, тIемеи къахьегамеи сийлен наькъашка гIолла экскурсеш, походаш ю.

Малгобекски района къахьегамхой доттагIал тоссаденнад Украински ССР Херсонски области Бериславски районаца. Шоайла социалистически яхь лелаяра договораш оттадаьд. Хан-ханнахьа яхьа итогаш а ю. Айхха бувзамаш хоттаденнад Малгобекски ремонтно-техническо предприятена, Райпо, автотранспортни предприятена, «Кавказ», «Алханчуртский», М. Горьке цIерагIча совхозаштеи Бериславски районерча дуккхача совхозаштеи организацештеи юкъе. КПСС Малгобекски горкомо хьийха 1987 шера сентябрь бетта тхо долча хьоашалгIа енаяр цу района КПСС райкома секретарь Т. И. Ломако керте хинна делегаци. Цо дакъалаьцар города Малгобека Денна хетадаь цIей деча, ХIаьта тхо а хиннад Берислава яхача городе.

Традици а хинна дIаэттад культурни бувзамаш леладелга. Цкъа яха Iийнаяц Къулбаседа-ХIирий АССР Кировски района Эльхотово яхача юрта Малгобекски культура отдела агитбригада. Из коллектив иштта хиннай Кабардино-Балкарски АССР Терек яхача городе.

Беза хьаьший санна тIанийбу тха района къахьегамхоша цу шин республика художественни самодеятельноста доакъошхой. Цхьана чакхдоах спортивни цIейш, кхыйола мероприятеш.

Из берригa болх чакхбоах парте горкомо 1986 шера 26 июне тIаийцача соцамга хьежжа.

Укх шера март бетта КПСС горкома бюро хьежар районе идейно-политически, интернациональни, атеистически болх мишта латт, цу даькъе нийслуш дола кхоачамбоацараш дIададахара гIулакхаш белгалдир.

ХIанз укх сахьате городской партийни организаце беш бола атеистически болх тоалуш боагIа. Тайп-тайпара формаши методаши юкъекхувл оаха цунна. Цох беркат доалалга гуш а да.

Парте горкома VI пленумага кийчо еча хана тха аппарата берригa болхлой района ерригача предприятешка, юрташка дIа-хьа баха хилар цига нийслуча негативни моттигий суртaш а даьхар. Пленум йолча дийнахьа массанена гургдолчча хьалтехар из фотогазета. ХIара сурта кIал яздаьдар хьан бехкагIа нийсденнад из е вож кхоачамбоацар. ХIаьта цу тайпарча цхьабарий доклада тIа а цIераш яьхар. Цу фотовитрина тIа дийца кхоачамбоацараш дIадаьхар цхьан кIирагIа.

Тахан ца доагIача моттиге цхьа чурт гургдац шоана ерригача Малгобекски районе. Из де тха таро хиннай наха юкъе лерттIа идеологически болх барах, уж тайпара явленеш эшаш йоацалга нах бокъонца дIатешабе вIаштIехьдаларах.

Нахаца атеистически болх чакхбахара хIара юрта тIачIоагIъяь я тха партийнии советскии болхлоех латта актив.

Укх шера марте-апреле «Ленинское знамя» яхача районни газето дIаяхача замах юхедиса ийрча гIулакх — урдув дахар мел зенне да хьагойташ дискусси йир. Из дош дувцача газета оагIош тIа къамаьлаш дир партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлоша, нагирхоша, болхлоша. Урдоца дувзаденна дукха предложенеш елар цар. Цар массане а чулоацам цаI бар цу ийрчача гIулакхаца лира къовсам лоаттабе безалга.

КПСС горкомеи «Знание» яхача общества городской организацеи къахьегамхошта юкъе атеистически болх чакхбахара вIашагIъехка я лекторски группаш. Уж кийчбу наха юкъе эрсий, гIалгIай, нохчий меттала лекцеш ешара. Iилман атеизма республикански Цlен болхлошца цхьана къахьегамхошта атеистически кхетам балара проблемаех йола семинараш чакхйоах.

ЧIоагIа пайда боалаш хIама да цаI долча политдийнахьа кулгалхоша-коммуниста ша наха юкъе идейно-политически болх беча дакъалоацалга.

СакъердамегIеи дукхагIеи чакхйоах хIанз эскаре гIулакх де кийчлуча кагирхошца дIахьош йола массово-политически мероприятеш. Накъабахара — сайренаш, тIемеи къахьегамеи ветеранашца, производстве хьалхалаттаращца кагирхой вIашагIкхетараш чакхдоах. ХIаьта кагирхой эскаре гIулакх де дIабугача дийнахьа Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа байнача салтий сийна дегIача памятника юххе, Афганистане шоай интернациональни декхар кхоачашдеш байнача тIемахошта-интернационалисташта оттаьйча сийлен оакъана юхе йоккха митинг хул.

КПСС горкома бюро ладийгIад ВЛКСМ горкома хьалхарча секретара коммуниста Р. Кодзоева кагирхошта интернациональнии, патриотическии, атеистическии кхетам балара беча балха отчетага, юкъерчеи профессиональнии школана перестройка яра горОНО беча балхах отчет йир цун заведующе М. Мургустова, кхычар отчеташка.

Районе беш бар кIезига болх бац. Цу даькъе беркат доалаш моттигаш а я, бакъда, проблемаш хIанз а кIезига яц. Бакъдар ала деза, идеологически болх дукхагIча даькъе, йоккхача аудиторена лаьрхIа хул тха. ХIаьта из болх хIара сагаца къаьст-къаьста бе беза.

ХIанз а дIадаланза да районе дIаяхача замах юхедиса дукха истий кхувлалга. КIезига ю интернациональни бракаш. 1986—1988 шерашка уж 37 мара хиннаяц.

ХIанз, КПСС XIX Ерригсоюзни конференце резолюцеш тIа ма аллара, уж кхоачамбоацараш дIадахара берригa ший теркам тIаберзабаьб городской партийни организаце.

Н. МОРЕВА,
КПСС Малгобекски горкома хьалхара секретарь.

Грозненски района «Юбилейный» совхоза дикагIболча къахьегамхой цIераш яха аьлча, эггара хьалха хьоахаю Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат, Ленинеи Къахьегама Цlеча Байракхеи ордений кавалер, СССР ВДНХ дота медаль лелаю доярка Хожбахмадова Закият.

ТIехдика къахьегаш чакхдаьккхар цо соахкара шу. План 3000 йолаш, хIара кхоабача Iаттагара 5370 килограмм шура яьккхар.

— Аз тIаийца социалистически декхараш цкъан ахазеи планалла лакхагIа дар, — йоах З. Хожбахмадовас. — Уйла а яь даьдар аз из. Декхараш доккхий хилча, овсарегIа къахьега безам ма боагIий. Цул совгIа, уллуврбараш а тохалу. Сона хетачогIа, социалистически яхь йоаггIача тайпара лелаеча къахьегама толамаш ца хилча даргдац.

Дика лел З. Хожбахмадовай гIулакхаш укх шера а. ДIаяхача юкъа хIара Iаттагара цо 2500 килограмм гаргга шура яьккхай.

М. МАЖИТОВ.

СУРТА ТIА: З. Хожбахмадова.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

Ленински комсомола 70 шу дузаш

Къахьегачар толамаш

Укх шера хьалхарча пхе бетта план массадолча хьокхамех кхоачашъяьй Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза къахьегамхоша. Паччахьалкхена дIачуеннай 8126 центнер шура, план 7440 центнер йолаш.

Давыденко оалача юрта йисте улл «Самашкинский» совхоза цхьоалагIа шурий-товарни ферма. Гаьннара гу цун корпусаш, доахан дийнахьа арадоаха шерра ковнаш.

Укхаза вIаштIехьдаьккхад дийнахьа кхозза бож беттар. Цхьайтта сахьат доаллаш дIакхаьчар тхо ферма тIа. Цигача бар дежурни дояркаш, бежIуй ферма бригадир С. М. Бациев. Сихбенна ферма дIакхесса бахачоа тара бацар болхлой — массанахьа лостам бар, хьайнашка лорош Iочуйиллаяр силос, дежурни дояркаш делкъийна доахан детта эшаш мел йола хIамаш юлаш, цIенъеш бар.

— ХIанзчул тIехьагIа нийса сахьат доаллашехьа, цхьа минута тIехьа ца бусаш, хьакхоачаргба дояркаш, — йоах С. М. Бациева. — Болхлой тIехьабусалга юкъера дIадаьккхад оаха. Фермера гIулакхаш тоадеш оаха эггара хьалха юкъедоаладир распорядок нийса кхоачашъяр. ДIанхача шерашка чIоагIа во хинна гIулакхаш дикка тоаделар. Болх беш я моральни а материальни а стимулироване система, котбаьннараштa премеш, тел, баркал оал, хIаьта тIехьависачоа новкъосташа гIо ду. Цудухьа хила дезаш да-кх, хIара беттача Iаттагара оаха дийнахьа 7—8 килограмм шура яккхар а.

Ховш леладу укхаза Iай доакъар. Доаханна 10 килограмм силоси сенажи, шишша килограмм мужа хьисапе кийчъяь концентраташи 5 килограмм чаи лу дийнахьа. Цул совгIа моша рапс а тел.

— Доакъар хиларга хьежжа хул шурий дукхал а дикал а, доахана дозал тIакхетар а. Из деррига ха а ховш лелабу оаха доакъар Iалашдара болх, — йоах Бациева.

Дояркаш боацача юкъа доахан чулахка дезача кхийнашка хьажа лаьрхIар оаха. Ховш ма хиллара, доахан чусоца ха эггара бехктокхаме я хьайбаш леладерашта. Укх бIаьсти доахан аралоахкашше дояркаши бежIуши шоаш IоцIендир кхийнаш. Духхьал цу гIулакха лаьрхIа вIашагIъеллача бригадо ремонт йир царна массанена. Тоадаьд ферма тIа хьатIадоагIа деррига наькъаш, IоцIенъяьй ферма гонахье. Шеко яц, къахьегама лакхача культуро хьокхамаш а лакха лоаттаде гIо деш хилар а. Укх шера хьалхарча квартале хIара беттача Iаттагара юкъера хьаийцача 696 килограмм шура яьккхар, планал 156 килограмм совгIа.

Доахан леладерий хьалашта лаьрхIа дика цIе уголок яьй ферме. Истолаш тIа керда газеташ дада, болх беш латт телевизор. Пенех хьалтеха хоза кийчдаь фермай планаши социалистически декхараши тIадола плакаташ доахк, царна уллув социалистически яхьа условеш.

Ферме 1030 бежан да. Царех бетташ 435 етт ба. Из зIамига боахам бац. Цудухьа дукха болх бе беза доахан Iангара доахаш, доакъара кхом беш, болх хьабеча «тIах» аьнна болаш, лакха дисциплина а бехктокхам болаш хила беза уж. Цу декхарашта укхаза чIоагIа теркам тIалоаттабу. Дуккха шераш да укхаза болх беш кормокухня йола. Цун заведующи Хаджиев Гилани йоккха опыт йолаш специалист ва. ХIара дийнахьа бархI тонн муж лоаттабу цо доаханна.

Дерригача деттача доаханна гIулакх деш 24 дояркеи 8 бежIуи ба. Царна юкъе кхо коммунисти цхьа КПСС членалла кандидати ва.

КхоалагIа шу да доахан леладераш коллективни подрядах болх беш бола.

Балха кхычарна масал долаш къахьег укх шера, хьалхарча пхе бетта план 1270 килограмм йолаш, 1662 килограмм шура яьккхача доаркас С. Амаевас, 1764 килограмм шура яьккхача М. Уциевас, 1722 килограмм яьккхача Ш. Сухаевас, 1719 килограмм шура яьккхача А. Сухаевас.

— Ферме вIашагIкхийттаб дика, барт болаш, безаме мехкарий, — йоах Амаева Сухайбата. — Берригаш а цхьан ханнара ба, комсомолкаш а я. Хоза безаме бу оаха болх, массаза а гIо ду тхойла. Цудухьа керда енача дояркас дукха ха яккхац ученица йолаш.

— Со Амаева Сухайбатаца яхь лелаеш я, — дувц Уциева Мединатас. — Из опыт йолаш саг я, атта дац цунца яхь лелае. Цунгара Iомалуш я со. ВIаштIехьдоале укх шера шура яккхара тIехьа йоаржаьча социалистически яхье хьалха а яргья со.

Дика дош ала мегаргдолаш ба бежIуй А. Умаров, Х. Чапанов, иштта кхыбараш а. Цар а чIоагIа гIо даьд дIадахача шера къонача доаханна дозал тIакхетара план фермас кхоачашъяра.

Дика бувц ферме дезала подрядагIа болх беш бола Iаьсий леладу ХаджиевгIар. Юкъера лаьрхIача деннеи буси цар леладеча Iаьсашта тIакхета дозал 550—600 грамм да, план 400 грамм йолаш. Цар гIулакх деш 160 Iасилг да, цхьан беттагара пхе беттага кхаччалца ха яьнна. Шоай вIаштIехьдоалар а ду цар, Iасилгаш могаш долаш хьалкхедара.

— ТIеххьарча хана, — йоах С. М. Бациева, — тха ферме дукхагIа ух къонабараш. 1987-ча шера денз тха коллективе 5 саг тIакхийттав — шиъ Iасилгаш леладераши кхо дояркеи. Цу гIулакхо тха дог а гIоздоаккх. Сона хетаргахьа, харц хургдац, юртачул дуккха сакъердаме я тха ферма тIа, аьлча. Ново-Шарой оалача юртара СДК а районни ДК а агитбригадаш, самодеятельни группаш каст-каста ух тхо долча. Тайп-тайпара бегашца, ловзарашца, къаман ашарашца сакъердийт цар доахан леладерашка. РайПО автолавкашта а диц луц тхо: хIара шинара дийнахь боагIа уж а. Укх шера дIадахача шерал дуккха дикагIа вIаштIехьдаьккхад РайПО-с из гIулакх.

— Сево тIаувз къонабараш? — хетт оаха С. М. Бациевга.

— Эггара хьалха бытовой хьашташ дика хиларои алапи лакха хиларои, — жоп делар цо. — Цул совгIа, шура яккхара декхараш тIеххкоачашдича дояркашта хIара бетта алапел совгIа премеш а тел. Хьайбаш леладерашта хIаранена совхоза кулгалхоша хIара шера беша лаьрхIа 0,1 гектар лаьтта лу. 300—350 килограмм ялат, цхьацца тонн кIори чаи язду. Цудухьа ух-кх тхо долча болх бе къонабараш, хьабаьхкача дика болх а бу.

Цу дийнахьа Цlеча уголоке совхоза профкома председателаца Сулаев Мухьмадаца къамаьл де вIаштIехьдаьлар тха.

— Хьашташ цхьатарра доллашехьа, шоллагIча ферма коллектив тIехьа хIана юс цхьоалагIча фермал? — хьаьттар оаха цунга.

— Фу аргда а хац сона-м, — аьлар М. Сулаева. — ХIаьта а, каст-каста-м хоз сона, доахан цамогаш да, дикача фух дац, яхаш, уж Iокадаш.

Цамогаш дола доахан цхьоалагIча ферме а дар дукха. Царна дарба де деза, къаьна дараш юкъера дIакъоастаде деза, цхьан дешаца аьлча, хьежа веза царга. Масала, Бациева 1984 шера 100 етт хийцар, 1985 шера —54 етт, хIаьта 1986 шера — 89 етт. Ховш ма хиллара, «пенсех баха ха йолча» Iаттах пайда баргбац, мел чIоагIа Iа из кхабарах. Цудухьа, болхлой лакха бехктокхам, чIоагIа къахьегама дисциплина йолаш ца хуле, доакъар дукха да, аьнна, толам баккха вIаштIехьдаргдац. ТIаккха, фермашка кхетам балара, болх чIоагIбе беза, хьалхалаттарий опыт шоай балха юкъейоалае еза.

В. КУРБАНОВ.

◆ Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

ДОГ МАЙРА БIУХО

1941 шера май бетта город Орджоникидзера Цlеча Седкъа орден лелаю тIемапехотни училище дийша а ваьнна, ше ваьча юрта — Йоккхача-Ачалкхе цIакхаьчача хана зIамигача сага Беков Мажита Султана дага а дацар военни вахар тIемгара дIадоладерг мадий, аьнна.

Цхьабакъда, цхьа-ши кIира далалехьа немецки гIаьрахочо хьоабаьча тIема аланна духьалъотта бийзар цун. МоастагIчо ший чIоагIагIболa низ тIаоттабаьча къулбехьен-малхбузен фронте рота командир а волаш хул къона лейтенант Беков Султан.

Цигарча советски фронта йиъ армена го бу немций эскараша. Баларах ца кхераш, дог майра духьаллатт вай салтий. Иттех ди доаллаше а гитлеровций го бохабу советски бIухоша.

Бакъда, лирача тIема тIа атта гIаьхьа бисац вайбараш а. Iалаьмате дукха кIантий даим бада бус цу лаьтта. ХIаьта Султана хала човнаш хул. ТIаккха госпитале кхоач.

Бера хана денз дезаденна, дег чу дижадар Бековна эпсара гIулакх. Човнаш йийрза еце а, фронте са латтар цун, дагабоахкар тIема новкъостий, Даймохк.

ТIема говзал дика йовзаш а бIухой нийсача лостамагIа лелабе ховш а вола къона эпсар госпиталера ара маваьллинге а Фрунзе цIерагIча тIема академе деша вохийт. Академе дийша а ваьле, Воронежски фронте вода из. Цига бIухошта тIема говзал Iомаеш хул.

Цхьабакъда, из вахар сатийна хет Султана. МоастагIчунца юхь-духьал а увтташ, тIема аланна юккъе хила лов цунна, Даьхенга иштта бала кхаьчача хана. Цудухьа тIом беча вода из.

Воккха а зIамига а хургвац Курски дуга тIа хиннача лирача тIемах ца хозаш. Бирсача гIаьрахоша маярра шоай къизали, советски бIухоша Даьхенцара безам, майрал, денали къонахчали гойтар цига.

Сигалеи лаьттеи вIашагIъийнад моттар цхьан юкъа. Цу лирача тIема тIа лоаман лаьча санна дог майра лаьттар Степной фронта 93 гвардейски стрелкови 288-ча гвардейски полка командира заместитель, тIехьагIа штаба начальник хинна Беков Султан.

МоастагIчо дIалаьца хинна Орел яха машиннаькъа станци хьаяккха тIалата йоалалу акхар дивизи. ХIаьта эггара кхерамегIа йолча моттиге дIаотт вай мехкахо гвараде капитан Беков юкъе вола полк. Духхьал Даьхе мара е валар е вахар а дага ца дохаш, майра духьаллаттар цига советски эскара бIухой. ЧIоагIа вар гIаьрхо. Дукха лийгар вайбараш а, лаьгIделар эскар а. Амма кагдаланзар е доха а даланзар моастагIчунга советски салтечун денал. Ше сахкетам чура валлалца, човнаш хиннаяр, аьнна Iовожанзар цига вай мехкахо а. Бакъда, кIоаргеи халеи хиннача човнаша цхьа ха яьлча баьддерзадир дуне, Iодожадир бера герз. ТIема новкъосташа мамогга сихагIа госпитале кхоачавир Султан. Ах шу гаргга даьккхар цо цига. Из шек вацар ше юха а тIема тIа гIоргхиларах. Амма лораша цIахьожавир капитан.

Бакъда, Наьсарен машиннаькъа станце поезда тIара ше Iовоалаш цунна моттацар новкъостий шийна кхы гургбац. ГIажамаш тIаьн кIал йоахкаш латтача Бековна гонахьа хьувзар бIухой поезд дIайолаяллалца, яхаш. Цар дика кхетадора дукхавеза эпсар, шоай веший метта хиннар кхы шоашта бIарга ца го тарлулга.

Ше-ше хьалха вала гIерташ санна, цунга цхьацца безаме дош ала, Iадика ювца сихлора уж.

— ТIом хIанз а йисте мича баьннаб, тIема тIа а вIашагIкхета ма тарлой тхо, сел гIайгIане хIана къаст ераш сох, — яха уйлаш яр капитана керта чу хьувзаш. Цу уйлаех ваьккхар из уллув лаьттача, цунна духьал баьхкача гаргарча, бовзача, безача наха.

1943 шера дар из. Советски халкъа машарера вахар юкъахдоаккхаш тIавена моастагIа геттара чурваьннавар. Низ эшалуш-м латтар цун, хIаьта а советски хIара сага деналах тийша а дукха дар из кагвара. Из хьал дика кхетадора тIема стратеги а тактика а дика йовзаш а, советски нах деналах беха беце а, шин шереи ах шереи латтача тIемо кIаьдбаьлга ховш а волча капитана Бекова Султана. Цунца цхьана цунна чIоагIа ловра сихагIа вийрза, юха тIем тIа ваха. Эттача хьале вахара керттера чулоацам моастагI эшавелга, Даьхе кIал ца юталга долга а дика кхетадора. Иштта из воландаь латтар цун са массаза тIом лирагIа мел болча моттигашка. Амма цунна хетар гаьна дар, хинна хала човнаш ерза дагаяцар. Низ ди тIехьагIа эшалуш латтар.

Юххера а из кхы метта ца воагIаш хьадар къона вахар. Дунен тIара дIавахар вахар а дуне а дезаш хинна, 25 шу мара даланза хинна дог майра бIухо, визза вола коммунист а Даьхен воI а, гварде капитан Беков Мажита Султан.

Цун гаргарча наха, вайна дагалоацама. йисар тIем тIа гойта къонахчали майрали бахьан долаш Султана енна хинна Цlеча Седкъа орден, дуккха а медалаш, совгIаташ, сийдолча кIанта цIи.

Х. АУШЕВА.

«Промавтоматика» НПО опытни заводе хьалхале лелаечарех цаI ва токарь Вячеслав Михайлович Шипилов. Шийна хьалхашка латта декхараш дика кхетаду, нормаш даим 130 — 140 процент кхоачашъю цо. Из лакха говзал йола токарь хилара тешалдеш да цун доалахьа ший тамагIа хилар. «Ударник XII пятилетки» яха знак еннай цунна. Цул совгIа кагирхой хьехамча а ва из.

СУРТА ТIА: В. М. Шипилови производственни практике вола С. Арабханови.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кхоанен уйла еш

Массадолча адамаша санна, кIоаргга теркам тIа а бахийта ладийгIа ца Iеш, йийшар аз XIX Ерригсоюзни партийни конференце КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь доклади конференце материалаши.

Се хьехархо ма хиллара, са теркам тIаэзар доклада кхоалагIча пункта укх дешаша: «...образованегеи Iилмагеи дIадодар дукха-м да, бакъда, уж тIехьадисара мах лоархIам боацаш лакхагIа ба. ЧIоагIа дика образовани, Iилман тохкамаш, юкъара а профессиональни а культура ца хилча — из деррига а доацаш хилча перестройка кхоачашъюлургьяц...». Уж дешаш кIоаргга чулоацам болаш да, хIара хьехархочоа доагIаш а да. Образовании Iилмеи боаггIача боарам тIа доаккхалургдац таханарча дешархочунга гIолла мара. Из ва уж дегIаккхувла дезаш вар. Из ва кхоана мехка да, Iилманхо, гIишлонхо, хьехархо хила везар а. Цунгара дIадоладе деза деррига а. Бакъда, из дара хьалхарча даькъе, таханара хьехархо ше хила веза уж дешаш дика довзаш, кIоаргга Iомадаь. Цудухьа тахан керттердар XIX Ерригсоюзни партийни конференце соцамаш школай коллективашка дIадовзийтар да. ХIаьта тха школе тахан перестройкас дIадехараш дизза кхоачашдара де дезараш кIезига дац. Царна юкъе эггара хьалхарча плане хила деза дешархой идейно-политически, нравственни, атеистическии интернациональнии кхетам лакхбара тIехьа тIатеIIа болх бар, хIана аьлча, бераш вай кхоане я. Цудухьа хIара хьехархочо из дара тIехьара ший декхар лоархI перестройка дIадеххача тайпара болх бе таронаш юкъедоагIа, эггара хьалха, хьехархоша дезалашца бувзам лелабар. Нийссача наькъ тIара даьнна бер тесса дита йиш яц. Школа а общественность а оарцагIъяьнна, лаха деза бер харцахьдалара бахьан, цунца къовсам лоаттабе а беза. Бахьаний овла хоадабе а беза.

Уж дешаш дувзаденна да дезалий социальни хьашташца. Цудухьа уж теркал а деш, хIаранеца къаьстта болх бе беза. Лоацца аьлча, сога хьаьттача, хьехархо, дезала да санна, хIара бера сагота волаш, таханарча ден хьашташта уж тIаберзабеш, шоай бехктокхам кхетабе Iомабеш, кхоанен уйла еш хила веза. Иштта воацачун гIулакх дац ший вахар школаца дувза.

М. МАЛЬСАГОВ,
Наьсарен района Аьлтий-Юртарча школа завуч.

Политически экономически дешара системе

ДУКХАГIА ТЕРКО Е

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленуме белгалдоахар, боахама доалдара радикальни реформа еча хиланза даргдоацаш да кадраш экономически дешаех ца кхеташ хилар дIадоаккхалга, цар кердача тайпара болх белгеи уйла елгеи.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене предприятешкеи организацешкеи шерра дIадоладаьд парте хIанзара экономически политикеи, КПСС XXVII съездеи цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумийи решенеш Iомаелга. Цу балха лостам телар экономически дешара совет я. Цунна чубоагIа объединене специалисташи предприятей профкомий векалаши.

1987—1988 дешара шера коммунистически къахьегама 245 школа, 4-хьаддача экономика школа, 2 экономически семинари вIаштIехьъяьккхар. Верригаш а экономически дешара юкъевоагIа 5 эзар совгIа саг ва. Укхаза белгалдаккха дезаш да 6 школа практически болх баь ца хилар.

Пропагандисташ боагIача хьисапе дIанийсбарга хьежжа хул экономически дешара эффективность а. Цар опытах, экономически знанеех тийша дукха да. Белгалдаккха дезаш да практико гучадаьккхачох экономически знаней боарам болхлой меттел кулгалхой а специалистий а лоха хинна хилар, таханарча дено дIадехарашка диллача хIаьта а. Из гIулакх теркаме а эцаш эттa хьал бокъалгахьа даккхара тIаерзаяь цхьацца мероприятеш белгалъяьхар объединене.

В. И. Ленина, А. Шерипова, Н. Анисимова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводашка, СССР 50 шу дизара цIерагIча химически заводе, ремонтно-механически заводе, ПТК, кхычахьа вIаштIехьдаьккхар ИТР-а экономически дешар Iомаделга, цар экзаменаш а дIалургйолаш, рефераташ а язъергйолаш. Цох дикка пайда а баьлар.

Пропагандисташта доккха новкъостал дир «Нефтехимик» яхача дукхатиражни газета публикацеша. Уж, боахама доалдара расчета йолча тематикагIа яр. Цу газета тIа иштта кепаетт справочно - информационни материалаш, объединене экономически дешар Iомадечарна новкъостала лаьрхIа я уж.

Экономически дешара эффективность лакхъяра доккха гIо ду СССР 50 шу дизара цIерагIча заводе вIашагIъеллача методсовето.

Предприятей методсоветий членаша хадданза тIахьожам лоаттабу хаьддача экономика, коммунистически къахьегама школаша чакхйоахача занятешта. Цхьан ханна из тайпа болх бу объединене экономически совета членаша. ТIеххьарча занятe итогаша хьагойтачох дуккхача пропагандисташа шоаш хьехаш йола тема айхха ювз коллектива хьалхашка латтача проблемашца.

Объединене къахьегамхоша дизза кхетаду хозрасчет — из эггара хьалхарча даькъе массадолчун цIенхаштта учет елга, дисциплина хулга предприятей материальни хьал шоай балхах тийша долга. Цудухьа эшаш я экономически знанеш. ТIаккха мара бизза производства дай хургбац къахьегамхой. Из дика а кхетаду укхаза.

Объединене ерригача предприятешка чакхъяьннай КПСС ЦК политически системанеи экономически дешараи перестройка яра бола соцам бувцаш йола занятеш. Из лоархIаме документ теркаме а эцаш, белгалъяьй 1988—1989 дешара шера йола производственно - экономически дешара формаш. Укхаза белгалдаьд кулгалхоштеи специалисташтеи йола семинараш чакхйоахалга, болхлошта социалистически хьисапе боахама доалдара курсаш вIашагIъехкай. Цар кIийлен тIа къахьегамхоша практически Iомадергда хозрасчетагIеи ше шийна финансировани яраи хьалашка болх белга.

ДIадахача дешара шера занятеш боккха чулоацам болаш чакхйоахаш хиларна къаьстта белгалбаьлар Г. Петров, Е. Ныркова, П. Швецова, М. Еманов, А. Семенихина, Г. Храмова, В. Зубенко, кхыбараш. Цхьабакъда, массане а махетта дIабахьанзар из болх. ХIаьта цунна теркам тIабахийта беза кердача дешара шера.

Дуккхача предприятешка хIанз а вIаштIехьъяьхаяц политпросвещенеи экономически дешареи кабинеташ. Цо хоалуш Iоткъам бу пропагандистий балха.

Экономически дешара совета хетачогIа, кердача дешара шера кулгалхошеи, партийни, профсоюзни организацешеи дукхагIа теркам тIабахийта беза кабинеташ технически эшаращца йизза Iалашъяра, информационно-методически Iалашо дикагIа хила еза. Цо таро лургъя экономически дешара эффективность лакхъе, хозрасчет юкъейоалаеча доккхагIа дакъа юкъедахьа.

В. ПЕТРОВ,
«Грозенфтеоргсинтез» производственни объединене генеральни директора заместитель, экономически дешара совета председатель.

• XIX ПАРТКОНФЕРЕНЦИ: КЕРДА ДЕКХАРАШ

ХЬАЛХАРА ГIА

Соцалургдоацаш юкъедоагIаш латт вай вахара кердадар. Хувцалуш доагIа вай деррига а вахар. Меттаотташ латт «колхозни кооперацн» яхача дешай бокъонца бола чулоацам. Цу хьакъехьа шоай районе вIашагIъеллача «Сунжа» яхача АПО-х шоай когтIортолга хилар дог доахаш ба Сунженски районе баха нах.

«Сунжа» АПО председатела хьалхарча заместителга Рыжков Владимир Петровичага массехк хаттара жоп далар дийхар тха штате воацача корреспондента.

— Владимир Петрович, шун объединени вIашагIйоллар хано дIадехар да е керда хIама ду алар духьа вIашагIъелла я из? МалагIа башхалонаш я цуннеи РАПО-неи юкъе?

— Боахама керда механизм хьахилара таронашка хьежача, хIанзарча экономико дIадехараш кхоачашде вIаштIехьдалац РАПО коллектива. ХьалхагIа РАПО чуйоагIаш яр колхозаш, агроснаб, сельхозхими, кхыйола зIамига службаш, хIаьта продукци чакхйоахача промышленноста предприятеш, коа тIарча оалхазарий, фабрикеи кирпишк хьаю заводи республикански ведомствайи организацейи кара яр. «Сунжа» яха АПО вIашагIъеллача, районе цхьа ла хилар. Тха системана чуйоагIаш я районера шовзткъа гаргга йоккха предприятеши организацеши. ХIанз оаха царна дер фуд аьлча, оаха царна планаш увттаю, цар хьадер маьхалдоаккх, колхозаштеи заводаштеи юкъера договорни декхараш телха ца дара тIахьожам лоаттабу. Амма, шоай балха тIа уж кортамукъа ба, тхо царна юкъелелхац, ер иштта де, ер вешта де, яхаш.

— Районе бахача наха кхачан продукташ лоатталга тоадаьд ала йиш йий шун объединени вIашагIйолларо?

— Цу хаттара дIаьха а бехктокхаме а жоп дала йиш яр. ХIаьта а аз лоацца аргда.

Тха районо эггара хьалха тIехкхоачашъяьй пачхахьалкхенга шура йохкара укх шера хьалхарча квартала план: план 3400 тонн йолаш, 3700 тонн ехкай оаха пачхахьалкхенга. Дулх а дехкад цу юкъа 70 тонн планал дукхагIа.

Амма, районе бахача наха дуача хIаман продукташ лоаттаяра хьалхара гIа боаккхаш мара дац тхо. Хьалхарча квартале продукци планал дукхагIа яккхаро йиш хилийтар тха районе бахача нахага 400 килограмм машдаьтта дохка. Шура чакхйоахача завода реконструкци еш да тхо хIанз. ТIаккха оаха тхоаш долчча хьаергьяь нахча, кефир. «Победа» колхозе морожени хьаяр а вIаштIехьдоаккхаргда оаха. Планал совгIа йола юртбоахама продукци йохкара тхоай тика хьалъе а могадаьд тхона. Иштта дика лоархIадаьд тхо ахшера планех а.

— **Владимир Петрович, кооперацех долча Закона проекто яхачогIа, колхозаш декхарнйла я кооперативаш вIашагIйохкача а вIашагIъехкача кооперативашта гIо де а. Шун объединене гIолла миштта да кооперацн дегIакхувлара гIулакхаш?**

— «Сунжа» АПО чуйоагIаш ерригаш а 10 кооператив я. ЧIоаггIа догдоах оаха «Путь к коммунизму» яхача колхозе вIашагIйоллаш латтача, кетараш а тайп-тайпара кхыйола хIамаш а еш хургйолча кооператива болх дика дIабахарга. Укх шера сентябрь бетта йолалургья из ший продукци арахеца. Шера 60 эзар кхакха чакхбоаккхаргба укхаза. Цох хьахургдар 4 миллион сом да. Цхьацца йолча цехашка реконструкци йича, колбасни изделеш арахецар а айдергда оаха.

— «Сунжа» АПО хиларо фу новкъостал даьд дезала а арендни а подряд дегIайоалаяра? Боахам лелабара кердача хьалашка малагIа декхараш увтт специалисташта хьалхашка?

— Тха объединени вIашагIйоллале, района дукхача боахамашка баьб наха дезала а арендни а подрядегIа болх. ХIаьта а уж кIезига бар. Амма, оаха дукха ха ялалехьа лерхI ерригача колхозех арендаторий кооперативаш е. Массала, укх шера «Путь к коммунизму», «Победа» колхозашка шиъ откормочни площадка дIаеннай арендаторашта.

Царна, договора ларда тIа, дIаеннай хьайбащ чулоаттаду помещенеш, техника, доакъар Iалашдара эша льатта.

Дозал тIакхетара план оттаярал совгIа кхы цар беча балха юкъе гIертац колхозий кулгалхой.

Планал совгIа йола шоай продукци 50 процент колхозага дIайохк цар, юхейисача 50 процентах шоай лоIам бар ду.

Специалистий декхар да беззача хьехам балар, технологи толхаяь моттиг хуле, бехкебараш бехктокхаме озар. Бухсоццаш хьахулачунга хьежжа да арендагIа болх берий алапи а. ХIара бетта, цар шоай алапех 80 процент мара эцац, хIаьта шу чакхдаьлча, боахамо план кхоачашъяь йоале, юхе мел дисар дIатIалу царна.

— Арендни а дезала а подряда коллективашцарча договорий ларда тIа баккха мегаргбацар-те специалистий болх а?

— Оаха уйла яьй цу деша. Хетаргахьа, деррига боахамаш подрядагIа болх бе доладелча, оаха юкъе а доаладергда из. ХIаьта а, из тха дегIаахара шоллагIдола лагIа да.

— Владимир Петрович, пачхахьалкхен предприятех (объединенех) долча Законо яхачогIа, шун йиш я доазол дехьарча партнерашца экономически гIулакхаш леладе. Цу хьакъехьа планаш йий «Сунжа» яхача АПО?

— Тха предложенешка хIанз хьожаш ба Москве. Доазол дехьарча фирмашка тха йохка йиш я мрамор, попа къоаламаш, муIаш, боабашкийи котамийи бедараш. Вешта аьлча, доазол дехьа наха чIоагIа хоатташ йола хIамаш.

— Шун объединене чуйоагIаш йолча колхозех а бийдал чакхйоахача предприятех а дукхагIъяраш тIехьаюсаш я. Из гIулакх чIоагIа Iаткъ шун финансови хьалашта, лерттIа практически болх хьабайтац. Уж хьалаш тоадара фу де лаьрхIад оаш?

— Тха дукххача боахамашка пачхахьалкхен декхар далларо тхона чIоагIа новкъарло ю. Из ха а ховш, республика Агробанко 10 шера тIера йоал йоахаргйоацаш кредит лургйолаш я тхона.

Бакъда, тхо тхоаш а да тIатеIIа гIулакхаш тоадара наькъаш лохаш. Хьайбаш леладар ерригача объединене гIолла пайда тела доладеннад, укх шера сом лелабарах а дикка пайда балар дог доахаш да тхо. Цу дерригне цхьана гIо дергда тхона ураотта.

— Владимир Петрович, хIанзалца вай мел дийцар юртбоахамах, экономически оагIонех да. Амма, миштай шун объединене юрташ социально дегIакхувлара программа?

— Оаха дика кхетаду, къахьегара а вахара а дика хьалаш вIаштIехьа ца доахе, наха болх дика бергбоацалга. Эггара хьалха тхона дика наькъаш эш. ХIаьта укхаза цхьа тамашийна хIама да: тха районера наькъаш дика хилара бехктокхаме Назрановски РСДУ я. ХIаьта Сунженски РСДУ — Ачхой-Мартановски районерча наькъашка хьожаш я. Из проблема сихха къоастае езаш я.

ДIахо. Районе хьалдеш да наха чубаха цIенош. «Победа» колхозе хьалъяьй ши коттедж, «Путь к коммунизму» колхозе хьалдеш латт коттеджий хьисапе 10 цIа, хIаьта Ассиновке укх шера йистедаргда 12 квартира йола цIа.

Юрт социально дегIакхувлара программа йоккха я. ХIаьта а, цкъа экономика дIачIоагIъе еза тха. Шоатта тхоай ахча хилча, наьха хьашташ а дикагIа Iалашде вIаштIехьдаргда тха.

ДIаяздаьр
В. ДОВЛЕТУКАЕВ.

ТВОРЧЕСКИ СОЮЗИЙ ПЛЕНУМ

КПСС XIX-ча Ерригсоюзни конференце решенеш кхоачашъяра тIехьара республика творчески организацешта хьалхашка латтача декхарех дийцар парте Нохч-ГIалгIай обкома политически просвещене ЦIагIа селхан хиннача творчески союзий пленуме. Цига къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара парте XIX-ча Ерригсоюзни конференце делегата В. К. Фотеева.

— Конференцех дувца атта а чоалхане а да, — аьлар цо. — Атта да стандартни йоацаш, демократично из чакхъяьннадаь а цун балхах лаьца шерра кепайоазон тIа, радио чу, телевидене гIолла дийцандаь а. ХIаьта хала да, хIанз ховш долчох цIенхашттара выводаш е езандаь. Цхьан ханна стратеги а тактика къоастаеш йола хьаьддача гIулакхий политически программа оттаяьй конференце.

ДIахо оратора дийцар конференце решенеш вахаре чакхъяхара республика творчески союзаша де дезарий хьакъехьа а хьалхашка латтача декхарех а.

Республика журналистий Союза председатела «Грозненский рабочий» газета редактора Д. К. Безугле дийцар критикацарча гIулакхех, действенностах, прессана кулгалдарах.

Цхьаццадолча хоадамболчча дешайх лаьца пленуме къамаьлаш дир Малгобекски районни газета редактора З. Цечоева, республика йоазонхой Союза председатела Ш. Арсанукаева, РСФСР театральни деятелий Союза Нохч-ГIалгIай отделене председатела М. Дудаева, кхыбараша.

Пленуме балха дакъа лоацаш бар парте Нохч-ГIалгIай обкома секретарь С. Беков, кхыбола бехктокхаме болхлой.

Лаккхера школа: мишта дIайода перестройка

ЭКЗАМЕНАШ — КЕРДАЧА ТАЙПАРА

Дицлац сона Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университете сайна укх деношка бIаргадайна сурт.

Цхьан аудиторера хьахозаш пианина оаз, деш къамаьлаш, гулбенна нах бар. НаIар тIа доаллача каьхата тIа доккхийча алапашца яздаьдар: «Шорта хила, экзаменаш я укх чу» аьнна.

НаIара юххе латтача цхьан студента (дежурни хила мегаш вар из) аьлар сога:

— ДIачуваха мегаргва хьона.

ДIачу а ваха Iохайра со се мо хьажа, ладувгIа цига дIачубахача кхыча курсашкарча студентаШта юххе.

— Фуд ер? — хаьттар аз сайна уллув вагIача лоалахочунга, лерге а ваха.

— Экзаменаш дIалуш ба ераш, — аьлар цо. — Тхо-м ладувгIа хьачудаьхка да.

Цецваьлар со. Сайна бIаргадайна а, хIаьта дувцаш а хезадацар сона цу тайпара экзаменаш дIалу, аьнна. Уж бар филологически факультета шоллагIча курса студенташ. ЛитературагIа экзаменаш дIалуш бар уж цу дийнахьа. Из предмет хьехаш йолча преподавателa Азиева Мадина Ильясовнас ший тайпара вIаштIехьяьхаяр уж, литературно-музыкальни композицеца йийза а йийза.

Билеташ тIа латтача хаттарашка хьежжа теоретически а практически а литературни персонажий сурт-сибат хьахьокхар студенташа, хIанранена характеристика лора, цар оамалаш йовзийтар.

Бокъонца йола литературни экзамен-спектакль яр студенташа цу сцена тIа оттаяьр. Массане а хьинаре дакъа лоацаргдолчча тайпара, хIаьта хIаране ший талант гучайоаккхаргйолча хьисапе вIашагIъелла а яр из. Хьадийнбелча санна духьалъэттар тхона Гогола «Мертвые души» яхача произведене персонажаш Чичиков, Сабакевич, Плюшкин, кхыбараш. Тхона хезар Пушкина дукха лирически стихотворенеш, романсаш, кхыйола жанраш. БIаргаяйра тхона Жуковске кхолламах, Крылова баснех лаьца сценкаш. Царех хIаранега бIарглокхаш, хIаранена ший оценка луш тIахьожам беш яр Мадина Ильясовна а.

Иштта экзаменаш дIа а енна, сцена тIара Iобаьлар Н. Алферова, Л. Вареник, О. Чарикова, Л. Тангиева, Н. Санина.

Цул тIехьагIа шоллагIча аргIанна воагIа 5 студент ваьлар сцена тIа. Цар кхыйола сценкаш, кхыйола персонажаш хьахьекхар — шоай билета хаттарашка хьежжа.

Иштта цаIаш Iобоалаш, вожаш сцена тIа бувлаш шоай экзаменаш дIаенна баьлар цу курса студенташ. ЧIоагIа раьза бар, гIадбаха бар сел шоашта пайдане а сакъердаме а йолаш уж чакхъяьнна. Эггара хьалха еш эксперимент яр из.

Зрителашта меттел, цу чу мел хиннача студента йоахар: «Тхан, тхан курсашка а хулаялар цу тайпара чулоацам болаш а пайдане а экзаменаш».

Сона а хийтар: тха пхелагIча курсе а хулаялар уж, аьнна. ХIана аьлча, цхьа сагота, шийна ховр а дицлургдолаш, садуаш чакхйоал хIанз хулаш йола экзаменаш. Школера яьлчахьа вузага кхаччалца цхьа стереотип, цхьа штамп йолаш я уж. Царна а эшар перестройка мух а кердал а.

ХIаравар шийх дукхагIа дог лазаш хул экзаменаш дIалуча хана. Фу дергдархьогI, мишта вIаштIехьдоаккхаргдар-теш из гIулакх хIаране шийх лазаш мо ший новкъостех а дог лазаргдолаш, хулаш йола хало а яьккха котало а юкъара хургйолаш? Цу хаттара хьалхара жоп деннад, аьнна, хет сона М. И. Азиевас. Цо йохаяьй къаьнара стереотип, перестройкага хьежжа творчески эргало яьй цо ший балха тIа. АттагIа да иштта экзамен дIаяла, аргдац аз, хIана аьлча, дукха къахьега деза, кийчъе еза тайп-тайпара атрибутика, Iомае еза литературни персонажий оамалаш. Амма, керттера дар кхыдар да — массане цхьатарра болх бар, къахьегар. Цхьа билет Iомадаьдар аьнна чакхваргвац цу мо йолча экзаменах.

М. ЗАНГИЕВ,
Нохч-ГIалгIай Пачхахьалкхен университета заочни отделене студент.

Цхьа-ши шу хьалха наха дий ховш а дацар Сунженски района Нестеровская яхача станицера быта цIа. 1987 шера январь бетта, цига заведующи оттайир къона специалист Цечоева Аза. Быта-цIен болх вIалла ца хиннача тайпара тоабелар. Из хьахьокх укх цифраша: 1986 шера бахача наха даьча бытовоой гIулакхий боарам 12,2 эзар сом хиннабале, соахка. Аза хьатIаенача тIехьагIа дукха хIама ца эшаш шозза айбенна хилар.

— Мишта вIаштIехьдаьлар хьа из? — аьнна, шийга хаьттача, чIоагIа хала хилар Азайна жоп дала. Ала хIама доацалга дацар из.

АЬТТУВ БАЛБА!

—Коллектив дика йолга да из — йоах цо. — Тха йиIигаш болх бе ховш а болх бе безам болаш а я. Духхьал царна новкъарле еш мел дар дIа а доаккхаш, эшар Iалаш а деш, царга болх хьабайтача, гIулакх дикагIа дIадода.

Коллективера саг хувца везанзар Азай балха хьа-тIа еча, во болхло вацар царна юкъе. Эггара хьалха коллективо бахача наха шоаш деча гIулакхашта кердадараш тIатехар. Масала, хIанз цар бахача наьха заказех а йохка а тайп-тайпара ега хIамаш ю.

Цул совгIа, хьадер дика а сиха а ду цар. Цу дерригнеша нах тIаэзар быта цIенна, заказаш айделар. Кхыча юрташкара а, кхыметтел районни центрера а нах аха болабелар укхаза хIамаш тегийта.

— Новкъарленаш дукха я, — йоах Азас. — Тайп-тайпара кIадаш тоъац, кIадай ассортимент къе я. ВIалла дац тхога шифон, крепдешин, даьри, кхыдола кIадаш. Тхона базера хьателараш къаьнача фасона кIадаш да. Царех барзкъа де ха яьнна нах мара раьза хилац. ХIаьта, тха керттера клиент къонал ма йий.

Вайна ма харра, къоналчарна импортни кIадаш деза, Амма, уж цIаьхха кIезигдаьд. Базерча болхлоша тIадоагIача шера вIалла хургдац а йоах. Вай промышленность а Iомаяла еза-кх импортничарна нийса хургдолаш кIадаш де. ХIамаш тега машинаш а тоъаш яц. Уж новкъарленаш ецаре, дукха дукхагIа бытовой гIулакхаш де вIаштIехьдаргдар тха. Болхлой а тоъаргбар, заказаш а тоъаргдар.

Дика гуш да, Азайх кулгалхочун эггара дикагIйола оамал йоаллаш хилар: шоашта карагIдаьннараш ца а лерхIаш, эшачун, доацачун, новкъарлений уйла еш я из. Цудухьа вIаштIехьдаьнна хургда-кх цо кулгалдеча коллектива укх шера а дика толамаш даха: 1988 шу доладелча денз план 10.4 эзар сом йолаш, цар бахача наха даь бытовой гIулакхаш 16,4 эзар сома маьха да. Вешта аьлча, план 158 процент кхоачашъяьй цар.

— Из сона, цхьаннена карагIдаьнна дика хIама дац,— йоах А. Цечоевас. — Болхлой дика ба. Айдамирова Фатима, Красникова Надежда, иштта кхы а дика болхлой коллективе хиларо таро хулийт цу тайпара толамаш даха. Шоашта могача тайпара, дика новкъостал ду кулгалхоша а.

Ши шу совгIа ха мара яц Цечоева Аза Ставропольски УПК дийша а яьнна къахьегама новкъа яьнна. Дика дIаболабаьб цо из.

Х. НАКАСТОЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЧССР. «Победоносни февраль» яха юртбоахама кооператив — республике дикагIчарех цаI. Боахама къахьегама коллектива ялат, дулх, шура, баьцадаараш арахецача лакха хьокхамаш даьхад. Цун чIоагIача экономика дукха чуIе фусамаш хьалъе, кхыдола лоархIаме социальни дешаш къестаде таро лу.

СУРТА ТIА: юртбоахама техника ремонт яра йола мастерской.

ТК — ТАСС сурт.

Дуне цхьан кIирагIа

«СССР — ЦУ САХЬАТЕ БОЛХ БЕ ЙОЛАЕЛАР»

КПСС XIX Ерригсоюзни конференци сенна Iалаьмате чIоагIа хьашт долаш дунен тIа ювцаш йола цхьаькха событи дагайоха хала да. Майрра ала йиш я дунен халкъашта юкъерча обозревателаша, тайп-тайпарча мехкашкарча общественнии политически деятелаша цун баьча а дIахо беча а теркамга диллача цо эггара тIех рекорд яьккхай, аьнна.

Июнь юкъе кхоачача хана Нью-Йорке командировке хилар со, хIаьта цига американцащца - бизнесменащца, журналистащца, политикащца — къамаьлаш деча хана цар хадданза тийнна хаттар дар: «Тхога фу кхача тарлу шун парте конференцегара?». Цу хана соца къамаьлаш даьраша белгалдоахар, хIанз Советски обществе хулаш латтача хувцамий процессаш чIоагIлулга шоаш могадеш тIаэцаргдар, яхаш, хIана аьлча, царна хетачогIа, Советски Союз стабильно а поступательно а дегIаяро гIо дергдар вIаши гIойле йола бувзамаш чIоагIдараи шердараи, дунен тIара хьал чIоагIа лоаттадара. КПСС форумо диъ дийнахьа баьча балхо, майрра а гуччахьа а яьча дискуссе, цун решенеша тешшаме а цхьан тайпара а жоп делар вай мехка а доазол арахьа а тийннача дукхача хаттарашта. Цунах хилар советски общество революционно эргаяккхара, перестройка теории практикеи кIоаргъяра, радикальни экономически реформеи обществана демократизацеи елга чакхдаккхара бола парте никъ бакъбелга.

Уж дешаш дувцилга съездий Кремлевски Дворецa пенашкара ара ца доалаш дисанзар. ХIанз а дIахо йодаш йолча дискуссена юкъе дакъалоацаш ба, малхбузен наблюдателаша яхачогIа, доккхала ала а доацаш, берригa мохк. Ер да Си-би-эс яхача американски телекомпане репортажах цхьа дакъа: «ХIанз Москве хулаш дар наггахьа мара бIаргадов йиш йоацар да: нах улицашка арабувл, вIаши къамаьлаш де а къувса а. Из — берригa советски нах дакъалоацаш хила беза шоай кхоане белгалъеча юкъе, аьнна шоай кулгалхочо белгалдаккхар цар цIенхашттa тIаэцаш хилара дола тешал. «Малхбузерча официальни реакцена нийса доагIаш да Британски кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства викало аьннар. Цо аьннад, КПСС конференци санна йолча йоккхача форумага чIоагIа хьашт долаш хьеж «Лондон». Цу тайпара гуччахьара къамаьлаш хIанз дукха да. Теркам тIаозаш да, кхыметтел Папа Римски а советски коммунистий форумах дола дош ала безам хилар. Цо аьннад: «ХIанззе а ховш да, перестройка демократи шеръелга а обществo дегIайоалаяра бола наьха политически бехктокхам лакхбара цо гIо делга а». Иоан Павел II белгалдаьккхад, «из процесс духхьал Советски Союза нийша ца Iеш, кхыча мехкашта а эшаш я», аьнна.

Газет дешар раьза хургва моттсона, дунен халкъашта юкъерча хьалах дола дешаш конференце цхьа ший тайпара шоллагIча плане дар, аз аьлча. Кремле хинна къамаьл дар эггара хьалхарча аргIагIа советски обществa проблемех, вай мохк эргабаккхара наькъаш лахарах. Цунца цхьана конференце могабир кердача тайпара политически уйла яра ларда тIа латта КПСС ЦК дунен халкъашта юкъера болх. Цо бакъдаьд, дуне дегIадоаладара вIашдухьленаш дIаяхарга а конфликтни ситуацеш дIаяхарга а дугача политически наькъо мара адамле дийна хулийталга Iалашдараи дIахо ший прогресс хилийтараи исторе шийна тIадилла гIулакх чакхдаккхара СССР-а йола таро хьа ца еллалга. Из бахьан долаш, «Монд» яхача французски газето яздеш ма хиллара, «тIеххьарча кхаь шера советски кулгалхошта мегад Советски Союзах дунен общественноста хетар хувцийта».

Конференце белгалдаьккхар, советски арахьара политика хаьдда эргаяккхарах хьадоагIаш из долга. Белгалдаккха доагIа хIанзарча советски кулгалхоша духхьала а цIена а еш йола кхоачамбоацарий анализ цу даькъе а а дIаяьржа хилар. Съездий Кремлевски Дворецe хиннача заседанешка дийцад, масала, дIаяхача ханара командно-административни методаш арахьарча политика сферагIа хьокха яланза ца йисалга. Кхыметтел лоархIамегIа ярех йола решенеш коллективно ца ювцаш, ца хьовжаш тIаэцаш моттигаш а нийслора, хIаьта цо цхьайолча хана гIалаташ а дувлийтар. Иштта, ядерни тIахьехама жоп луш США-ца деладаьча гIулакхашка стратегически паритет яьккха йоллаше а, Советски Союзо бизза пайла эцанзар кхохкам кIаьдбараи халкъашта юкъера гIулакхаш тоадараи йолча политически таронех. Из бахьан долаш герзаш Iоадара воаш юкъеозийтача кхоачадир гIулакх, хIаьта из ца Iаткъаш дисанзар мехка социально-экономически хьала. Цудухьа перестройка дIадийхар советски арахьарча политикагара из кердача тайпара хилар — чулоацамга диллача а форумага диллача а.

Конференце балха хетадаьдар газеташ тIара миллионаш дешаш, лаьрхIа варгвоацаш дукха дунен тайптайпарча мехкий радио а телевидене а репортажаш. Уж откликаш тахан а тIехь хьаухаш я, хIаьта дукххача обозревателаша белгалдоах, советски коммунистий форума решенеш тIехьа ца а тетташ кхоачашъе йолаяь хилар. «СССР — цу сахьате болх бе йолаелар», цу тайпара белггала дешаш керте а яздаь советски наьха планехи гIулакххехи йола статья кепатехай «Унита» яхача газето.

ШОАШТА ЛОВЧЧА ТАЙПАРА ЗУЛАМАШ ДУ

ДIадахача кIирагIа дерригача дунен кепайоазоно дийцар ВIашагIкхийттача Штатий бехкагIа Персидски заливе хиннача трагедех: «Винсеннес» яхача американски крейсера залпагIа ракеташ теха йохаяь «А-300» яха ирански авиалайнер. 298 саг — берригa пассажираши экипажа членаши — байнаб.

— Дунен халкъашта юкъера общественность боарам боацаш чIоагIа цецъяккхай цу трагеде. Мишта хила йиш йолаш хIама да, маьршача хана цхьан мехка военни кемас дунен халкъашта юкъерча хи тIа кхыча мехкара самолет ракеташ етташ чуйойтилга? Из событи цхьа «гIайгIане инцидент» санна лархIа гIерташ кеп увттаю США. Президента Р. Рейгана лаьрххIача заявлене тIа йоах, США ВМС даьраш «оборонительни гIулакхаш» мара дац, «хила тарлуча нападенех лоралуш дов даьд». Кепайоазон тIа дувц, ирански самолет ховшше а тIом латтача районе чуяьннай ала гIерташ, из бахьан долаш американцашта провокаци а яь, хIаьта соахка США ВМС «Старк» яхача эсминцана иракски военни самолето нападени йича 30 совгIа американски моряк вийна хиларах кхерабенна бола уж шоай кемашкахьа хьатIайоагIа моллагIа объект шоашта кхераме хеташ ба хIанз, ала гIерташ. Цо бокъо лу царна Персидски заливера моллагIа хIама а объект а йохае, ала гIерташ кеп увттаю.

Хетаргахьа ВIашагIкхийттача Штаташа шоаш шоашта енна хила еза шоай безам бар, моллагIа а гIулакхаш дара йола «бокъо», кхыметтел дунен халкъашта юкъерча бокъонца, низаш юкъе ца дахареи кхыча халкъий чурча гIулакхашта юкъе ца гIертареи принципащца вIалла таръяла йиш йоацаш яле а. Ормузски проливера трагеди, язду «Трибюн» яхача английски газето — цхьаккха хIаманца бехказа даккха йиш, йоаца американски тIема низаш ирано-иракски конфликтана юкъе гIертарах хьахиннар дар, яхаш. США а цар союзникий а 60 гаргга тIема кема гулдаьча Персидски заливера цунах тара йола инцидент дукха хана денз «программа а оттаяь хиннай», яхаш белгалдоах Си-би-эс телекомпане.

Цхьаккха бехктокхам боацаш дукха хана денз ВIашагIкхийттача Штаташа цу экккхам хилар кхерам болча районера кхохкам михьара боах. ТАСС заявлене тIа белгалдаь ма хиллара, Персидски заливера трагеди цу регионе шоай тIема низаш лоаттаделга шердара США-с леладеча гIулакхех хьадоагIаш да. ЦIаккха хIамах дош ца хеташ цига тIема низаш дебадеш хиларах хьахиннад цига цу тайпара хьал.

Из ишта дале а «цу районера шоай политика вIалла хувца лерхIаш яц США» яхаш кхайкаду американски администраце викалаша.

Виталий ЧУКСЕЕВ,
Борис ФЕДОРОВ.
(ТАСС).

ГДР. Республика Iилманхошеи юрта боахама специалисташеи чIоагIа теркам тIаозаш да чуийца хьувкъам талха ца талхийташ максимально лорабелга, нах дикача сомий, баьцадаарий продукцеца Iалашбелга. Цу даькъе Iилман-тохкама болх бу, цхьадолча даькъе, Построверa (Шверин округ) «Обстунд Грюнанлагенбау» яхача боахамашта юкъерча объединене лабораторе. Укхаза шийтта сортагI болча Iажашлоаттабара дикагIйола технологеш вIашагIъехк. Климатрона 15 камера чу чIоаггIа тIахьожам лоаттабеш шийтта сортагI болча Iажашка «Iа» доаккхийт. Из деш 500 совгIа вариантех тохкамаш ду. Цунах моттигерча бешамаш лелаерашта, практике техка йола, дукххача хана шин сортах бола сомаш лелабара рекомендацеш лу.

СУРТА ТIА: автоматически пенетрометра новкъосталца лаборанткас Роземари Шведлера белгал ха яьнначул тIехьагIа сомашка хьожаш йоалл.

АДН-ТАСС сурт.